

บทบาทการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในสมัยรัชกาลที่ 6

รัตนา เมฆนนท์ไพศิฐ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บทความเรื่องนี้ นำมาจากการวิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 : ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ซึ่งศึกษาจากเอกสารทางราชการและหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

จากการศึกษาพบว่า การหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะแรกเป็นไปอย่างคึกคัก เพราะการออกหนังสือพิมพ์ขณะนั้นดำเนินไปอย่างเสรี ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ออกประกาศใช้ แต่มีกฎหมายที่ใช้ควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่ คือ กฎหมายลักษณะหมิ่นประมาท กฎหมายลิขสิทธิ์ และกฎหมายอื่นๆ เช่น พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติจัดการตรวจข่าวทหารก่อนการโฆษณา พ.ศ. 2461 ฯลฯ นอกจากนี้สำหรับหนังสือพิมพ์ของชาวต่างประเทศ รัฐบาลควบคุมหนังสือพิมพ์บางฉบับด้วยการให้เงินอุดหนุนหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น เป็นการปิดปากหนังสือพิมพ์โดยอ้อม

อย่างไรก็ตามสภาพปัญหาการเมืองจากกรณี

“กบฏ ร.ศ. 130” ในระยะต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นำไปสู่การเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ เนื่องจากมีความเห็นว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นจนนำไปสู่ความคิดที่จะก่อกบฏคือ หนังสือพิมพ์ ที่ประชุมเสนาบดีนับตั้งแต่ พ.ศ. 2455 จึงเห็นว่าควรมีกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ และได้มีการพยายามร่างกฎหมายนับแต่นั้นมา จนในที่สุดสามารถประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2465 (รัตนา เมฆนนท์ไพศิฐ, 2531)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ระบุว่า รัฐบาลมีอำนาจหยุดสิ่งพิมพ์ได้โดยทางอ้อมด้วยการควบคุมโรงพิมพ์ ทั้งนี้ผู้ใดที่ต้องการจะมีเครื่องพิมพ์ครอบครองต้องยื่นคำร้องขอใบอนุญาตต่อสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑล ซึ่งสามารถไม่อนุญาตได้ ด้วยเหตุอันเกี่ยวกับความสงบราบคาบของประชาชน ในกรณีที่ไม่อนุญาต ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลวินิจฉัยได้ นอกจากนี้สมุหเทศาภิบาลสามารถถอนใบอนุญาตที่ออกให้แล้วเป็นการชั่วคราวหรือตลอดไปก็ได้ โดย

กรณีนี้ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้เช่นกัน

ส่วนการออกหนังสือพิมพ์นั้นยังไปอย่างเสรี เพียงแต่ต้องสำแดงเป็นลายลักษณ์อักษรต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย โดยแจ้งชื่อหนังสือพิมพ์ ความประสงค์ของหนังสือพิมพ์ และกำหนดเวลาที่ออก ที่ตั้งสำนักงาน ชื่อโรงพิมพ์และที่ตั้ง รวมทั้งชื่อ สัญชาติ อายุ และอาชีพของเจ้าของและบรรณาธิการ ส่วนบรรดาสังพิมพ์ต่างๆ นั้นให้พิมพ์ชื่อผู้พิมพ์ ที่อยู่ผู้พิมพ์ และปีที่พิมพ์ไว้ที่หน้าต้นหรือหน้าสุดท้ายก็ได้

พระราชบัญญัตินี้ยังระบุอีกว่าบทประพันธ์ที่มีจุดมุ่งหมายทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อจะยุยงให้กระทำความผิดฐานประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัวและราชอาณาจักร ทำความผิดต่อเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือเพื่อให้ก่อการจลาจล เป็นต้น ถือว่าเป็นบทประพันธ์ที่เป็นเลี่ยนหนามแผ่นดิน โดยจะดำเนินคดีต่อผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ และเจ้าของโรงพิมพ์

อย่างไรก็ตามในช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 ประเทศไทยยังเผชิญหน้ากับปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. คนในบังคับต่างชาติที่อยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายไทย โดยเมื่อกระทำความผิดหรือเป็นโจรย์ฟ้องคนไทย จะไปขึ้นกับศาลต่างประเทศของไทย คือคนในบังคับของอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา เดนมาร์ก

2. คนในบังคับต่างชาติที่ยังมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ไม่ขึ้นกับกฎหมายไทย คือ คนในบังคับของญี่ปุ่น ฮอลันดา เบลเยี่ยม โปรตุเกส อิตาลี สวีเดน นอร์เวย์ และสวีเดน (“อำนาจศาลหลวงกับคนในบังคับต่างประเทศ,” **ข่าวกับดำ** 27 ธันวาคม 2466: 241-242)

จากการที่กฎหมายไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ ทุกส่วนของสังคมไทยจึงเกิดช่องว่างสำหรับการควบคุม

หนังสือพิมพ์ ปรากฏการณ์ประการหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นสิ่งที่น่าสนใจคือหนังสือพิมพ์บางส่วนที่ออกจำหน่ายอยู่ในขณะนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าของและบรรณาธิการไปเป็นคนต่างชาติที่อยู่ในบังคับของประเทศที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เพื่อที่ไม่ต้องขึ้นกับกฎหมายไทย เช่น หนังสือพิมพ์กรรมกร พินาฏ-ตอร์ปิโด เป็นต้น

“ลำดับแต่พระราชบัญญัติหนังสือพิมพ์ได้ออกแต่วันที่ ๓๐ มกราคมคณี่เป็นต้นมาโลกย์หนังสือออกจะปั่นป่วนดุจดั่งถูกสลาตันอันแรงกล้า..... หนังสือพิมพ์บางฉบับที่มีสติกำลัง และทุนทรัพย์พอกี่ดำรงค้อยู่ได้ แต่กระแสนายุแห่งกฎหมายกระทำให้ความมองอาจ กล้าหาญลดน้อยลงไปมาก อีกบางฉบับซึ่งเป็นที่พอใจพอดตาของชาวต่างประเทศก็ได้เปลี่ยนชาติจากหนังสือพิมพ์ของชาวต่างประเทศ อนิจจา

....หนังสือพิมพ์ฉบับที่ได้เปลี่ยนชาติเป็นหนังสือพิมพ์ของคนต่างชาติในนี้ใครๆ ก็ยอมจะทราบกันอยู่เต็มอกทั้งนั้นว่าพยายามจะลอยตนอยู่เหนือกระแสนายุ แห่งพระราชบัญญัติ...” (“ตีความกฎหมาย,” **พินาฏตอร์ปิโด** 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465)

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 สามารถที่จะแบ่งหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในขณะนั้นเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. หนังสือพิมพ์ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่ว่าจ้างชาวต่างชาติที่ยังมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตมาเป็นเจ้าของหรือบรรณาธิการ และมักพิมพ์ที่โรงพิมพ์ที่มีคนต่างชาติที่ยังมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต คือ หนังสือพิมพ์กรรมกร, พินาฏตอร์ปิโด, สัมพันธ์ไทย, ปราบอธรรม

ส่วนยามาโตนั้นมียาโอ มียากาวา ชาวญี่ปุ่น เป็นบรรณาธิการและผู้จัดการ แต่ว่าจ้างนักหนังสือพิมพ์ไทยเป็นผู้เขียนบทความต่างๆ

2. หนังสือพิมพ์ที่ขึ้นกับกฎหมายไทย ในกลุ่มนี้สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ดังนี้

2.1 หนังสือพิมพ์ของรัฐบาล คือ หนังสือพิมพ์ไทย และกรุงเทพฯ เดลิเมล์

2.2 หนังสือพิมพ์ที่ได้รับการอุดหนุนด้านการเงินจากรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาลในบางครั้ง คือ หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ สยามออบเซอร์เวอร์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษและเป็นของคนต่างชาติที่อยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายไทย นอกจากนี้ยังมีจีนโนสยามวารศัพท์ ซึ่งมีทั้งภาษาจีนและภาษาไทย สำหรับจีนโนฯ เป็นของนายเซียวฮุดเส็ง ศรีบุญเรือง คนในบังคับอังกฤษ แต่ในระยะเวลาต่อมาจากบทบาทการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและการต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้รัฐบาลไม่พอใจและยกเลิกการให้เงินอุดหนุน ในที่สุดจีนโนฯ ก็เลิกการออกจำหน่ายไปเมื่อปลาย พ.ศ. 2466 (รัตนา เมฆนนท์ไพศิฐ, 2531: 36 - 38)

2.3 หนังสือพิมพ์ทั้งของคนไทยและคนต่างชาติที่อยู่ภายใต้กฎหมายไทย เช่น บางกอกการเมือง, อวันตี, สยามลักซี่, สยามราษฎร์, สังหารตอร์ปิโด, ชาวกับด่า, นักการเมือง, วายาโม ฯลฯ

สำหรับหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตอันประกอบด้วย กรรมกร, อวันตี, พิฆาตตอร์ปิโด, เสรีศัพท์, ปราบอธรรม, ยามาโต หนังสือพิมพ์เหล่านี้เกือบทั้งหมดพิมพ์ที่โรงพิมพ์ชัยผล ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต.แสม อ.สำราญร์ จ.พระนครศรีอยุธยา โดย มีเจ้าของคือ นายเฟร์นันโด ซาเวีย เป็นคนในชาติบังคับโปรตุเกส ในปี พ.ศ. 2467 ได้เปลี่ยนเจ้าของเป็น นายโยโกลาโซ คนในบังคับโปรตุเกส ในเวลาต่อมาปรากฏว่าทั้งนายเฟร์นันโด ซาเวีย และนายโยโกลาโซ ไม่ใช่

เจ้าของที่แท้จริง เพราะเมื่อรัฐบาลเข้ามาจัดการกับหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์ของคนต่างชาติที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ปรากฏว่าผู้เข้ามารับหน้าที่เป็นผู้จัดการโรงพิมพ์ในที่สุดคือ นายถวิล เซยชัยบุตร

ในหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้กล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์กรรมกร จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีฝีปากกล้าและมีบทบาทมากที่สุด หนังสือพิมพ์กรรมกรออกจำหน่ายครั้งแรกเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2465 ก่อนหน้าการประกาศพระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 เพียง 3 วัน มีเจ้าของและบรรณาธิการ คือ นายอหัมัด บินฮัดยี มอฮัมหมัดนาร์ คนในบังคับฮอลันดา และพิมพ์ที่โรงพิมพ์ชัยผล

สถิตย์ เสมานิล กล่าวว่า “หนังสือพิมพ์ไหนกล้าการมกร้าว ต้องเป็นที่รักที่ชอบของมหาชนไม่มีข้อยกเว้นแม้ในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ปากหอยปากปูที่ผู้จัดพิมพ์ออกจำหน่ายลงทุนเพียงพันจึงจำเรือได้ด้วยเพียงกล้าพูดกล้าเขียน หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์บรรดาที่ผมอ้างชื่อแล้ว ต่างก็เดินในแนวที่วานี้ทั้งนั้น ผิดกันก็แต่เพียงว่า การมของใครคมกว่ากันพูดอย่างสมัยนี้เป็นจะต้องคำวอย่างมีศิลป์... ได้แก่ บางกอกการเมือง ... ถัดไปก็ กรรมกร รายสัปดาห์เหมือนกัน (ก่อนสมัยนายถวัติ ฤทธิเดช เข้ามาเกี่ยวข้อง) รายนี้ศิลป์ในการดำไม่สู้มี ผู้อ่านชอบยิ่งกว่าบางกอกการเมืองขึ้นไปอีก...” (สถิตย์ เสมานิล, 2514: 163 - 164)

จากบทบาทของหนังสือพิมพ์กรรมกรซึ่งมักจะลงบทความที่มีข้อความรุนแรงมาก จึงมีข่าวว่าบรรณาธิการตัวจริงของหนังสือพิมพ์กรรมกร ถูกลอบพันศีรษะ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2465 โดยผู้ที่หนังสือพิมพ์ระบุว่า เป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์กรรมกรคือ นายถนอม พึ่งสม (สยามราษฎร์ 30 กรกฎาคม 2466) แม้ว่าหนังสือพิมพ์บางฉบับจะระบุว่านายถนอมเป็นเพียงคนขายหนังสือพิมพ์กรรมกร

เท่านั้น (สยามลัทธิ 31 กรกฎาคม 2466) แต่น่าจะมีเค้า
ความจริงว่านายถนอม พึ่งสม เป็นคนในกองบรรณา-
ธิการ เพราะนายถนอมเคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
อวันตี (อวันตี 13 เมษายน 2466) มาก่อน

ทั้งนี้ก่อนที่จะมีการทำร้ายร่างกายนายถนอมเกิด
ขึ้น หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ระบุว่า

“มีคนมาที่สำนักงานของเราจะขอให้เราลงข่าวว่า
ดังนี้ “ได้ทราบว่าการเมืองของคณะกรรมการ
ซึ่งแอนตี้รัฐบาลนั้นจะต้องพากันไปจากประเทศ
สยามหมดโดยไม่มีโอกาสกลับมาแอนตี้อีก
แล้ว...” (สยามราษฎร์ 27 กรกฎาคม 2466)

นอกจากนี้ “สยามราษฎร์” ยังระบุว่า “...ก่อน
นำนายถนอมจะถูกฟันประมาณ 2 ชั่วโมงได้มีผู้เที่ยว
ทิ้งใบปลิวออกข่าวลวงนำ ใบปลิวนั้นว่าดังนี้ “คืนนี้
เวลา 3 ทุ่มครึ่ง บรรณาธิการหลังฉากฝึกปากดีของคณะ
หนังสือพิมพ์กรรมกรได้ถูกฟันคอเกือบขาด เหตุใด
หนอพระผู้เป็นเจ้าจึงไม่ส่งเทพบุตรมาคุ้มครองรักษา
ผู้รักชาติและผู้พูดเพื่อประโยชน์ของชาติ...” (สยามราษฎร์
30 กรกฎาคม 2466)

นอกจากการลอบทำร้ายแล้วจากบทบาทฝึกปาก
กล้าของ “กรรมกร” ยังทำให้ รัฐบาลต้องการจะทราบ
ใครอยู่เบื้องหลังหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ทางกรมตำรวจจึง
ดำเนินการสืบด้วยวิธีการต่างๆ

“...ผมทราบจากเพื่อนผมคนหนึ่งผู้มีส่วนไป
สืบเล่าให้ฟังว่า ถึงหนังสือปิดผนึกสลักหลังของ
ถึงนายอัปดุล ลาตีฟ บรรณาธิการ “กรรมกร” ที่
สำนักงานห้องแถวอยู่ที่วงเวียน 22 กรกฎาคม
...กลางห้องมีโต๊ะไม้สักสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้ง
มีผ้ายาวกับเก้าอี้สองสามตัว มีชายหนุ่มโสร่งตา
สวมหมวกแขกนั้นอยู่ เข้าใจว่านายนั้นคือตัว

บรรณาธิการ จึงยื่นซองหนังสือให้ อาบังนั้น
รับแล้วตะโกนเรียก “หวัง หวัง” มีเสียงขานรับ
หลังห้องแล้ว หนุ่มเจ้าของเสียงออกมา อาบัง
นั้นส่งซองหนังสือให้อ่านพร้อมกับถาม “ถึงฉันรี
อ่านให้ฟังซิ” เป็นอันรู้ว่าอาบังพูดไทยได้ แต่
ไม่รู้หนังสือไทยคนนั้นเป็นตัวบรรณาธิการที่
ประกาศชื่อ เพื่อนผมเล่าว่าข้อความในหนังสือ
นั้นเป็นจดหมายถึงบรรณาธิการ ลำแดงความ
นิยมชมชอบต่อความท้าทายของหนังสือ
“กรรมกร” ซึ่งที่แท้ไม่นิยม แต่อยากรู้เค้าว่า
บรรณาธิการเชื้อชาวบังฮอลันดาคนนั้นมีที่เท่าที่
พอจะถือเอาเป็นเค้าไปสืบเสาะหาคนไทยผู้เขียน
ของ “กรรมกร” หรือไม่เท่านั้นเอง...” (สถิติย
เสมานิล, 2514: 168)

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีสิทธิ
สภาพนอกอาณาเขตในสมัยรัชกาลที่ 6 พบว่าหนังสือ
พิมพ์กลุ่มนี้มีบทบาททางการเมือง ดังนี้

1. การวิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. การวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องและความ
ล้มเหลวของการบริหารประเทศของรัฐบาล
3. การเสนอแนวคิดเรื่องการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย

การวิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัวทรงอภิเษกสมรสซ้ำและหลายครั้ง ดังที่ปรากฏ
ว่าในปีที่ 10 ในรัชกาลได้ทรงประกอบพิธีหมั้นกับ
หม่อมเจ้าหญิงวัลลภาเทวี พระธิดาใน พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และทรงสถาปนา

เป็นพระวรกายญาปทาน พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี แต่หลังจากมีพระราชพิธีหมั้นได้เพียง 4 เดือน ก็ทรงมีประกาศพระบรมราชโองการเลิกพระราชพิธีหมั้น ในระยะต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง “พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ” และทรงประกอบพระราชพิธีอภิเษกสมรสกับคุณเป็รื่อง สุจริตกุล เมื่อปี พ.ศ. 2464 นอกจากนี้ในปีเดียวกันนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบราชพิธีอภิเษกสมรสและสถาปนาคุณประไพ สุจริตกุล เป็น “พระอินทราณี” ตำแหน่งพระสนมเอก และในเวลาต่อมาทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีพระบรมราชินี” แต่ในที่สุดโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนอิสริยยศเป็น “พระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา” เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2468

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีอภิเษกสมรสอีกครั้งกับคุณเครือแก้ว อภัยวงศ์ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น “พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี” เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2468 (มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ, 2537)

จากพระราชจริยวัตรเรื่องนี้ หนังสือพิมพ์นำไปวิพากษ์วิจารณ์ โดยสถิตย์ เสมานิล ได้บรรยายเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“...เป็นสมมุติฐานสำคัญส่วนหนึ่ง เป็นเครื่องดลให้คนเจ้าความคิดพูดถึงการเมืองหนักขึ้น หนังสือพิมพ์เกิดมากขึ้น ประหนึ่งว่ามีปิยช่วยให้งอกงาม... เมื่อมหาชนพิศวงต่อความเจริญพร้อมด้วยศฤงคารบริวารยศของผู้ใกล้ชิดพระบรมยุคลบาทเป็นพื้นอย่างอัศจรรย์อยู่ด้วยกระนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์ที่ออกมาให้เห็นมีแต่ฟุ้งใส่พระราชสำนักเป็นเบื้องต้น...”

หนังสือพิมพ์กรรมกรเองได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“๙. เวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดปรานใครมาก...

๑๐. สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีพระองค์หนึ่ง พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ พระองค์หนึ่งและพระองค์เจ้าวัลลภาเทวีอีกพระองค์หนึ่ง 3 พระองค์ใครมีบุญมากกว่าใคร

๑๒. เจ้านายทั้ง 3 พระองค์ที่กล่าวมาในข้อ ๑๐ นี้ เวลาที่พระทัยพระองค์ไหนเป็นอย่างไร...

๓๐. ใครรู้พระทัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราว่าเวลานี้เป็นอย่างไร” (“เชิญตอบปัญหา,”

กรรมกร 10 มีนาคม 2465: 85)

นอกจากนี้ยังมีกรวิพากษ์วิจารณ์การเสกสมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

“... ”

ลุงสิ่ว จริงหรือ ที่ ร.จ. ว่าที่พระราชาย่อมทรงมีอำนาจที่จะเลือกใครเป็นชายาก็ได้ตามพระราชหฤทัย

หนูชวาน จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง

ลุงสิ่ว อย่างไรที่เรียกว่าจริง แลไม่จริง

หนูชวาน ที่ว่าพระราชามีอำนาจที่จะเลือกใครขึ้นเป็นชายนั้นเป็นข้อเท็จจริง แต่การที่จะทรงเลือกพระราชินีผู้ซึ่งเป็นแม่ของทวยนาครต้องอาศัยความนิยมของทวยนาครด้วย ...

ลุงสิ่ว ถ้ากระนั้นสมมติว่า เจ้ามีแต่บิดาไม่มีมารดา และบิดาของเจ้าจะหามารดาให้ สตรีชนิดไร จึงจะเป็นที่พอใจของเจ้า

หนูชวาน 1. มีศิริโฉมงดงาม 2. มีเกียรติยศเสมอกับบิดา 3. มีภาษาและความประพฤติพอจะเชื่อ

ในความบริสุทธิ์ได้ 4. มีความรักบิดาโดยแท้
ไม่ใช่เห็นแก่สมบัติ ฯลฯ

ลุงสี่ เออะ ถ้าคราวนี้บิดาของเจ้าจะเกณฑ์เอา
สตรีที่เจ้าเห็นว่ามีความดีไม่เสมอกับบิดาของ
เจ้ามาเป็นมารดาของเจ้าๆ จะรู้สึกอย่างไร
หนูหวาน ก็รู้สึกสะอิดสะเอียนอยู่ในสมองบ้าง แต่ไม่รู้
จะทำอย่างไร ถ้าจะให้ดีให้นำปัญหานี้ไปถาม
ร.จ. หรือ จ.ร.ด.” (“โลกีย์ปุจฉาวิสัชนา,”
กรรมกร 3 มีนาคม 2465: 79-80)

ร.จ. นั้น เข้าใจว่าหมายถึงรามจิตติ ซึ่งเป็นพระ
นามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ซึ่งใช้ในพระราชนิพนธ์บทความที่โปรดประทานแก่
หนังสือพิมพ์

นอกจากนี้การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงแวดล้อมไปด้วยมหาดเล็กหนุ่มๆ ทำให้
ทรงตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์ มหาดเล็กที่
หนังสือพิมพ์มองว่าผิดปกติ ได้แก่เจ้าพระยาธรรม
(ม.ล.เพื่อ ฟิ่งบุญ) ข้าราชการบริวารที่ใกล้ชิดเบื้องพระ
ยุคลบาทและเป็นอดีตอธิบดีกรมมหาดเล็ก นอกจากนี้
ยังมีจางวางโทพระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล.พิน ฟิ่งบุญ
ณ กรุงเทพ) น้องชายของเจ้าพระยาธรรม ซึ่ง
เป็นที่ทราบกันดีว่าทรงโปรดปรานเป็นอย่างมากและมีความ
ก้าวหน้าทางบรรดาศักดิ์เร็วกว่าข้าราชการอื่นๆ

“...

ลุงสี่ เขาว่า ข้าราชการในพระราชสำนักมากมัก
ชอบแต่งกายดัดจริต กริยาและวาจาให้
คล้ายสตรีนั้นจริงหรือ? ถ้าจริงเพื่อประสงค์
อะไร

หนูหวาน จริงซี! เพราะเจ้าคุณอนิรุทธท่านชอบแต่ง...
 (“โลกีย์ปุจฉาวิสัชนา,” **กรรมกร** วันที่ไม่ชัด
พฤษภาคม 2465: 109)

“...

๑๔. ทำไมเจ้าพระยารามฯ จึงไม่มีท่านผู้หญิง
เพราะเหตุไร...

๓๑. แต่ก่อนและเดี๋ยวนี้ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว มีพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์เป็น
อย่างไร...

๓๓. เจ้าพระยารามฯ ไครทราบบ้างว่าท่านมีบุตร
แล้วหรือยัง (ชี้ตัวมาอยู่ที่ไหน?)

๓๔. เจ้าพระยารามฯ เขาว่าร้ายทรัพย์สิ้นเงิน
ทองมากนั้น ถ้าจริงได้มาจากไหน...” (“เชิญตอบ
ปัญหา,” **กรรมกร** 10 มีนาคม 2465: 87)

การที่เป็นที่โปรดปรานทำให้ข้าราชการเหล่านี้
เจริญก้าวหน้าในหน้าที่อย่างรวดเร็วโดยหนังสือพิมพ์
มองว่าไม่มีความเหมาะสม

“...

๔๖. เจ้าพระยารามฯ รมพมีประโยชน์อย่างไรใน
ทางราชการ และมีหลักฐานอะไรที่ท่านได้ทำไว้
ซึ่งจักเป็นเครื่องชักจูงให้เราเรานิยมคุณความ
ดีของท่านบ้าง (ห้ามไม่ให้คำตอบว่านิยม เพราะ
ท่านมือกบนิหาร อาจบันดาลให้สมใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
เสีย)...” (“เชิญตอบปัญหา ครั้งที่ 2,”
กรรมกร 12 พฤษภาคม 2466: 187)

การโปรดปรานละครของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีบ่อยครั้งที่ทรงแสดงละคร
เอง รวมทั้งทรงโปรดให้ข้าราชการบริวารที่ใกล้ชิดร่วม
แสดงละครด้วย ได้ถูกนำมาวิพากษ์วิจารณ์ในหน้า
หนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีลัทธิสภาพนอกอาณาเขต
ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่
มีความเหมาะสมที่พระมหากษัตริย์จะกระทำ

“...
ลุงสิ่ว เปเล่า, ลุงไม่ได้ทำใครมาเล่น ลุงจะเล่นกับ
หลานต่างหาก

หนูชวาน ไม่ได้ละครับ คุณลุงเป็นที่นับถือของผม จะ
มาเล่นลครกับผมอย่างไร ชาวบ้านเขาจะดำ
ให้ และอีกประการหนึ่งข่าวของคุณลุงที่บ้าน
มันจะหมดความนับถือยำเกรง ผมยอมไม่ได้
пенอันขาด

ลุงสิ่ว เปเล่า เจ้ายังหลับตาดูโลก ลุงโล่อยากจะ
อธิบายว่าดีชั่วอย่างไร แนะนำตัวอย่าง
ข้าราชการผู้ใหญ่บางคนก็แล้วกัน ท่านยังเล่น
โดยไม่มีความรังเกียจ มีใครบ้างที่มาดูถูก
ท่านเปเล่า เปเล่าทั้งเรื่อง” (“โลกีย์ปุจฉา
วิสัชนา,” **กรรมกร** 28 เมษายน 2466: 157)

ประเด็นที่น่าสนใจคือหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ระบุ
ชื่อผู้ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะถูก
ร้องดำเนินคดี อาจจะกล่าวได้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์ใน
ลักษณะนี้เป็นการบั่นทอนความชอบธรรมของการเป็น
พระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง

การเขียนวิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรเช่นนี้
จะไม่พบในหนังสือพิมพ์ไทยที่อยู่ภายใต้การควบคุม
ของกฎหมายไทยเลย

การวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องและ ความล้มเหลวของการบริหารประเทศของรัฐบาล

บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์คนไทย
ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตข้อนี้ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น
2 ประเด็นใหญ่คือ

1. การวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องของการบริหาร
ประเทศของรัฐบาล

2. การวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของการ
บริหารประเทศของรัฐบาล
มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องของการบริหาร ประเทศของรัฐบาล

ข้อบกพร่องของการบริหารประเทศในที่นี้หมายถึง
การบริหารประเทศโดยปล่อยปละละเลยเรื่องราวบาง
ประการ จนทำให้เกิดปัญหาและส่งผลเสียหายต่อการ
บริหารประเทศ

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มี
สิทธิสภาพนอกอาณาเขตพบว่าหนังสือพิมพ์ได้วิพากษ์
วิจารณ์ข้อบกพร่องของการบริหารประเทศในประเด็น
ต่างๆ ซึ่งในที่นี้จะหยิบยกมาบางประเด็นดังนี้

การปล่อยให้ข้าราชการฉ้อราษฎร์บังหลวง

“...
๕) เรื่องเงินเสียป่าที่พระยาเพชรปาณีฝากแบงก์
แล้วหายไปนั้น ถ้าศาลสูงตัดสินถึงที่สุดว่าแบงก์
ไม่รับผิดชอบแล้ว เจ้าพระยายมราชจะทำอะไร
กับพระยาเพชรปาณีบ้าง?
๖) ถ้าเงินเสียป่าที่กล่าวมาในข้อ ๕ นี้ ถ้าเจ้า
พระยายมราชไม่จัดการแก่พระยาเพชรปาณีฯ
จะยอมควักกระเป๋าออกใช้เองโดยนี่กว่าเป็นเงิน
ของชาติบ้างไหม?...” (“เชิญตอบปัญหา ครั้งที่ 2,”
กรรมกร 12 พฤษภาคม 2466: 187)

อาจจะกล่าวได้ว่าในบรรดาเสนาบดีทั้งหลาย
เจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ซึ่ง
ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทเป็นอย่างมากและมีอำนาจ
มาก ดูจะเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด

“...บริษัทปูนซิเมนต์สยาม (เป็นของเจ้าพระยา

ยมราช (บัน สุขุม) เขาว่าร้ายว่ๆ เพราะเหตุไร การสร้างตึกกรมหรือสพานของรัฐบาลเขาว่าผู้ ประมุขที่จะทำได้ ต้องซื้อปูนบริษัทนี้ไซ้ใหม่ ถ้า มีอาการเช่นนี้จริงจะเรียกว่าถ่ายกระเป่า รัฐบาล โดยทางอ้อมได้ไหม...” (“เชิญตอบปัญหา ครั้งที่ 2,” **กรรมกร** 12 พฤษภาคม 2466)

อย่างไรก็ตามการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องข้อราชการ บังหลวงนี้ บางครั้งก็เป็นการวิจารณ์อย่างกว้างๆ โดย ไม่ระบุชื่อ และไม่มีหลักฐานแน่ชัด ทำให้ไม่มีน้ำหนักความ น่าเชื่อถือ แต่อย่างไรก็ตามสะท้อนให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของนักหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น

“... ”

ลุงสิ่ว ทำไมอำมาตย์ราชเสวกบางคนชอบประกอบ การหาเศษเลย เช่น คำขาย รับสินสอด ตั้งป้อน เปนเจ้ามือ การพนัน เปนต้นนั้นจริงหรือ? หนูชวาน จริงซี! เพราะท่านดีตลกคิดรางแก้วแล้วว่า ทางราชการไม่เลี้ยงหรือ ถึงกับติดคุกติดตราง ก็ยอมขอแต่ให้ได้เงินพอๆ ก็แล้วกัน จึงได้กล้า ทำทุจริตกันบ่อยๆ และบางคนเข้าใจว่าจะไม่ มีใครรู้...” (“โลกีย์ปจจฉาวิชันนา,” **กรรมกร** วันที่ไม่ชัดเจน พฤษภาคม 2466.)

“... ”

๒๐) อำมาตย์คนใดที่โกงเงินรัฐบาลมากที่สุด? วิธี ของการโกงนั้นโกงด้วยอาการอย่างไร...” (“เชิญ ตอบปัญหา ครั้งที่ 2,” **กรรมกร** 12 พฤษภาคม 2466)

การละเลยปัญหาการเล่นการพนันของข้าราชการ

ในขณะที่หนังสือพิมพ์มองว่า การเล่นการพนัน เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง รัฐบาลควรจะปราบปรามให้หมดไป

กลับปรากฏว่ารัฐบาลไม่สนใจที่จะแก้ไขปัญหานี้ และซ้ำ ร้ายกลับปล่อยให้ข้าราชการเป็นผู้สนับสนุนการเล่นการ พนันเสียเอง เป็นการมอมเมาให้ประชาชนลุ่มหลงอยู่ กับอบายมุข

“... ”

๖) จะมีปอนการพนันเกิดในบ้านขุนนางใกล้ชิด ...” (“คำพยากรณ์ของนายกากี,” **กรรมกร** 31 มีนาคม 2465)

“... ”

๗) พระยาบรรเทิงฎบาลกับพระยามหาเทพฯ ที่ ถูกตำรวจฟ้องหาว่ายอมให้บ้านแก่ผู้เล่นการพนัน โดยเปนการสมรู้แก่ผู้กระทำผิดนั้น ศาลจะลง โทษหรือปล่อยจำเลยทั้งสองคนนี้ และถ้าศาล ตัดสินลงโทษแล้วพระยาทั้งสองจะต้องถูกถอด จากยศบรรดาคักดีหรือไม่?...” (“เชิญตอบปัญหา ครั้งที่ 2,” **กรรมกร** 12 พฤษภาคม 2466: 187)

จากความไม่พอใจการที่ข้าราชการเล่นการพนัน นี้ “กรรมกร” ได้เสนอบทลงโทษในหนังสือพิมพ์ฉบับ เดียวกันว่า

“ม.4 ชายใดอันท่านตั้งให้เป็นอำมาตย์ ถือน้ำ พระพิพัฒน์สัตยา ถ้าแลมันบังอาจลอบเล่นไป ถื่อนโดยทุจริตไซ้ ท่านว่ามันควรถูกถอดและ ใส่ตรางเสียไม่น้อยปีเพื่อไม่ให้ใครดูเยี่ยงอย่าง ต่อไป...” (“กฎบัตรกรรมกร,” **กรรมกร** 16 มิถุนายน 2466)

2. การวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของการบริหารประเทศของรัฐบาล

การใช้ความล้มเหลวของการบริหารประเทศในที่นี้หมายความว่า การบริหารประเทศอย่างไม่มีประสิทธิภาพจนก่อให้เกิดความเสียหาย

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีลัทธิสภาพนอกอาณาเขตพบว่า หนังสือพิมพ์ได้วิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวในการบริหารประเทศ โดยในที่นี้จะหยิบยกมาบางประเด็นดังนี้

การใช้จ่ายเงินของรัฐบาลอย่างสุรุ่ยสุร่าย

ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ถูกหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีลัทธิสภาพนอกอาณาเขตวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก ดังที่ปรากฏว่านโยบายการก่อตั้งเสื่อป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถูกหนังสือพิมพ์นำไปวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงไม่เห็นด้วย เพราะหนังสือพิมพ์มองว่ารัฐบาลใช้จ่ายเงินอย่างสุรุ่ยสุร่าย ดังที่ปรากฏดังนี้

“ถึงราษฎรยากจน แต่ให้เกิดผล
เสื่อป่า ได้ช่วยชาติคสหนา
พระมหากษัตริย์ ราษฎรจะยินดี
มิได้มีข้อขัดเอยข้อง นี้เรียไรได้มา
ก็ให้เสื่อป่าซ่อมรบ แจกเบี้ยเลี้ยงให้ครบ
ถ้วนทุกตัวคน มันปนการเบลีงไป
โดยที่ได้รับผลเอยดี
การซ่อมรบเสื่อป่า ได้วิชาอย่างไร
เรียนสมรมภูมิไชย หรือไฮโลว์ชุกชุก
เถอะเราจะพรรณนา แล้วอย่าว่าจุกจิก
เอยพูด...”
(วงศ์อินทร์, “เพลงโคราช” **ปราบอธรรม** 12 พฤษภาคม 2467: 37 - 38)

หนังสือพิมพ์มองว่ารัฐบาลใช้จ่ายเงินอย่างไม่ระมัดระวัง รัฐบาลจึงขาดเงินจนต้องไปกู้ต่างประเทศ แต่เมื่อไปกู้เงินจากต่างประเทศแล้ว เงินเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อบำรุงสุขให้แก่ประชาชนเลย

“...เป็นความจริงที่เดียวที่ประเทศใหญ่น้อย
ทั้งหลาย ต่างเป็นหนี้สินกันอยู่มากมายทุก
ประเทศ ยิ่งประเทศที่เจริญแล้วมีประเทศ
อังกฤษ เป็นต้น จะเห็นว่า เงินจำนวนที่เป็น
ลูกหนี้เรามีมากกว่าเราหลายร้อยเท่า...”

จริงอยู่มหาประเทศก็ต้องกู้เงิน แต่ว่าการ
กู้เงินของเขาผิดกับของเราเป็นก่ายกอง กล่าวคือ
เมื่อเขากู้มาน้อยเท่าใด ราษฎรพลเมืองของเขา
ได้รับความบำรุงจากเงินจำนวนนั้นเป็นอย่างดี
ถึงรัฐบาลจะต้องเป็นลูกหนี้ แต่ราษฎร พลเมือง
มีงมีขึ้นจะทุกซักร้อนไปโย ส่วนการกู้เงินของเรา
ผิดกับพวกเขาที่ว่า เมื่อกู้เขามาแล้วสถานะของ
ราษฎรไม่ดีขึ้นเลย...

อีกประการหนึ่งการใช้จ่ายเงินทองตั้งแต่
สตางค์แดงขึ้นไปของเขายู่ในข่ายแห่งความ
คัดค้านหรือโต้แย้งของมหาชน เพื่อยังผลอันจะ
เกิดจากสตางค์แดงนั้นได้ ส่วนของเรานั้นเป็น
การตรงกันข้าม ใครมีอำนาจมากก็ลากเอามัน
ไปใช้มันให้ถึงที่สุด จะมีผลหรือไม่ก็ช่าง อำนาจ
ข้ามีข้าก็จะใช้มันตะพืดตะพือไป ราษฎรหรือจะ
มีเสีียง ถ้าขึ้นมาก็ต้องเอามะพร้าวหัวยัดปากกัน
เท่านั้น...” (“สยามกับการกู้เงิน,” **ปราบอธรรม**
26 พฤษภาคม 2467: 66)

การแต่งตั้งข้าราชการอย่างไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรม

หนังสือพิมพ์คนไทยที่มีลัทธิสภาพนอกอาณาเขต ถือว่าไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย

ไทย ทำให้มีความกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ
ตั้งกรณีการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อยับยั้งการดำรงตำแหน่ง
เสนาธิการและเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือของสมเด็จพระเจ้า
พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

“...เรื่องพระองค์ท่านเสด็จกลับเข้ามารับราชการ
ในกระทรวงทหารเรือคราวนี้ได้ เพราะเหตุไร
เราก็มักจะไม่กล่าว...อีกเรื่องคือเมื่อกระทรวง
ทหารเรือได้รับมอบเงินเรียรายซื้อ เรือรบถวาย
กระทรวงทหารเรือได้จัดให้เสด็จในกรมหลวง
ชุมพรฯ พร้อมด้วยคณะนายทหารเรือมีพระเริง
กลางสมร และพระพินิจจักรภณต์เป็นต้นออกไป
ซื้อเรือพระร่วง ณ ประเทศอังกฤษ ในการไป
ซื้อเรือคราวนี้ พระเริงฯ ต้องถูกไล่ไม่ได้ตามเสด็จ
กลับตั้งแต่กรุงลอนดอน ส่วนพระพินิจจักรภณต์
ถูกไล่ขึ้นจากเรือที่สิงคโปร์

เรื่องนี้ ถ้าจะพูดกันแล้วก็เป็นการเสื่อม
เสียเกียรติยศของกระทรวงทหารเรือไม่ใช่น้อย
เนื่องจากการที่เสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ลงโทษ
พระเริงฯ และพระพินิจจักรภณต์ตามพอพระทัย
ของพระองค์เช่นนั้น และการลงโทษชนิดนี้เป็น
การผิดข้อบังคับการลงโทษของกระทรวงทหารเรือ
...เหตุนี้การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะ
ทรงตั้งใครเป็นเสนาบดี พระองค์ต้องทรงพระ
วิจารณ์ญาณเลือกเฟ้น ...เพราะในเมื่อทรงตั้งผิด
พลาดลงไปแล้ว เมื่อมีเหตุเสียหายขึ้นจะรู้สึก
อย่างไร เป็นเหตุทำให้ชายผ้าลองจูลีพระบาท
ไม่ใช่หรือ และทวยราษฎร์ก็จะพากันตินินนา
ได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขาดพระ
วิจารณ์ญาณ การที่ยังไม่ทรงพระมหากรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้เสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ เป็น
เสนาบดี กระทรวงทหารเรือ... เรื่องนี้นับว่า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา พระองค์

ทรงพระปรีชาสามารถมีพระวิจารณ์ญาณคัมภีร์
ภาพสุขมเล็ก...” (“สภาพของกรมหลวงชุมพรฯ กับ
ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ,” **กรรมกร**
10 มีนาคม 2465: 89-95)

หนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีลัทธิสภาพนอก
อาณาเขตยิ่งกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ไปถึงการแต่งตั้ง
ผู้ครองนครซึ่งเดิมมีกษัตริย์ปกครอง เช่น นครลำปาง

“...เจ้าผู้ครองนครลำปาง ถึงแก่พิราลัยมา
หลายเดือนแล้วนั้นยังไม่ปรากฏว่าทางราชการ
ได้จัดตั้งให้เจ้านายคนใดเป็นเจ้าผู้ครองนคร
เป็นหลักเป็นฐานมั่นคง เหตุฉนี้แหละเราจึงขอ
ถือโอกาสตักเตือนรัฐบาลว่า ลำปางเป็นเมือง
ประเทศราช ซึ่งมีอาณาเขตรั้วกว้างใหญ่ไพศาล
ในภาคพายัพ มีผู้คนพลเมืองคับคั่งและสมบูรณ์
ด้วย แร่ธาตุ พืชผล, ธัญญาหารอย่างอุดมมี
ป่าไม้สักเป็นหลักทรัพย์ แต่ชะตาของลำปาง ฟ้า
และดินยังลงโทษอยู่มาก กล่าวคือหาเจ้าผู้ครอง
นครที่ทรงธรรม ชักนำให้พลเมืองเจริญในการ
ศึกษา และประกอบการสัมมาอาชีพยากในกาล
ที่แล้วมา ฉะนั้นพลเมืองจึงประกอบด้วยความ
เขลา (ปัวร์แอตดีเคชั่น)...รัฐบาล ควรเลือกผู้
ที่ได้ราชการและรับราชการมาแล้วด้วยความยาก
ลำบากบากบั่น อานเหงื่อต่างน้ำ ปล้ำด้วยลำแข้ง
มาจริงๆ และไม่เคยเสียชื่อเสียง (แบลคมาร์ก)
ทุจริตต่อแผ่นดิน ต้องเป็นผู้กอบด้วยความนิยม
ของคนทั่วไป

...ฉนั้นเราขอเตือนรัฐบาลที่รักที่เคารพของ
เรา ให้ระวังโบลิติกโบลิตีในเชิงนี้ให้มาก อย่า
เห็นแก่บุคคลเลย มิฉนั้นจะกระทำให้ผู้จงรัก
ภักดีและเจตนาดีต่อชาติ และบ้านเมืองระอา
และท้อถอย ทั้งเสื่อมความนิยมนับถือรัฐบาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหมด...” (“สำหรับชาติหรือบุคคล.” **พินาฏดอร์มิด** 22 มีนาคม 2465: 86 - 89)

ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถรับรองได้ว่าบทความทั้งสองเรื่องเป็นไปอย่างสุจริตใจ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่ออย่างหนึ่งในสังคมที่ข้าราชการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอความคิดเห็นความไม่พอใจการแต่งตั้งข้าราชการของพระมหากษัตริย์ แก่สังคมซึ่งมีระบอบการปกครองแบบที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดเพียงผู้เดียว

ความประพฤตินี้ไม่เหมาะสมของข้าราชการ

จากการศึกษาพบว่าในหน้าหนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต มักจะหยิบยกเอาบรรดาเสนาบดีและข้าราชการต่างๆ ขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์ในน้ำเสียงประชดประชันอยู่เสมอ

“... ”

๖. โรงเรียนบรรดาศักดิ์ คือ โรงเรียนที่เรียนปนนายคน

“... ”

๘. กุ๊ยบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์ที่เห็นแก่ลาภยศยิ่งกว่าราชการ

“... ”

๑๐. มหาโจรบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์ที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง

“... ”

๑๓. นักเลงบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์เสเพล

“... ”

๑๕. กระสือบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์ที่ชอบกินสินบน

“... ”

๑๖. พวกสืบบัดตมกฎบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์ที่ชอบเล่นการพนันปนเนืองนิตย์

“... ”

๑๘. ขอทานบรรดาศักดิ์ คือ อำมาตย์ที่ชอบขอก...” (“จำพวกบรรดาศักดิ์,” **กรรมกร** 5 พฤษภาคม 2466: 173)

“...ใครๆ ก็ไม่ดีเท่าท่านเจ้าพระยาอภัยราชา เพราะหูดาท่านไกล ท่านได้ทราบพระบรมราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงสถาปนาพระอารามหลวงตามชัตติยราชประเพณี ท่านอุตส่าห์เสาะแสวงหาที่อันเป็นมหามงคลถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ นับว่าอยู่ใกล้กับบ้านเจ้าคุณพิเชตฯ คลองภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี นับว่าท่านฉลาดรอบรู้พระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิ พระบรมราชินีนี้ดีกว่าใครๆ เอ้ออย่างนี้ลีนามีเสียที่เป็นเสนาบดี...” (“นานาการม,” **กรรมกร** 10 กุมภาพันธ์ 2465: 28)

ลักษณะข้อเขียนที่มีลักษณะประชดประชันดังที่กล่าวมา มักจะปรากฏอยู่ในคอลัมน์ประจำของ “กรรมกร” เช่น “โลก็ยบุญฉวีลัจฉนา” “นานาการม” กล่าวได้ว่าเป็นคอลัมน์ที่มีลักษณะเฉพาะของ “กรรมกร” ที่ไม่ได้พบในหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ

การเสนอแนวคิดเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

หลังจากที่หนังสือพิมพ์ของคนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้วิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องและความล้มเหลวของการบริหารประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลในระบอบสมบูรณา-

ญาติอิทธิราชย์มีความบกพร่องแล้ว หนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ ได้เสนอทางเลือกใหม่ให้กับสังคมด้วยการเสนอแนวคิด เรื่องการปกครองในระบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับสองบทบาทแรกนั้น บทบาททางการเมืองในการเสนอแนวคิดเรื่องการปกครองในระบบ ประชาธิปไตยจะมีลักษณะอ่อนด้อยกว่า

“กรรมกร” ได้วิพากษ์วิจารณ์การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ว่ามีความเปลี่ยนแปลง ไปตามความเจริญของบ้านเมือง ซึ่งบรรดาเชื้อพระวงศ์ ทั้งหลายจะต้องยอมรับ

“...อำนาจเจ้าในโบราณสมัยเป็นอำนาจที่มี ฤทธิ์เดชยิ่งกว่าอำนาจกฎหมาย เพราะในยุคนั้น เป็นยุคที่ใช้วิธีการปกครองโดยธรรมเนียมราชาธิปไตย รฐาธิปไตย หรือพระราชอำนาจประเทศจึง จำเป็นต้องแบ่งพระราชอำนาจให้แก่ พระบรมวงษานุวงศ์ เพื่อให้ไปกระทำพระราชภาระการ ปกครองต่างพระเนตรพระกรรณเป็นบางแพน บางส่วนไป...

ต่อมาในปีตยุบนี้ ความเจริญของ มนุษย์ทวีขึ้น การปกครองก็ย่อมเปลี่ยนแปลง ไปตามกาล กล่าวคือพระราชภาระอันพระมหากษัตริย์ที่เคยแบ่งให้ พระบรมวงษานุวงศ์... มา แต่เดิมนั้นก็โอนไปอยู่ในข้าราชการซึ่งเป็นคณะฯ หนึ่ง ที่เรียกว่ารัฐบาล เพราะเหตุเช่นนี้ อำนาจ ในพระบรมวงษานุวงศ์จึงถอยไป แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีบางพระองค์ที่ทรงเข้าใจผิดอยู่ คือยังทรง ใช้อำนาจเท่าที่เคยใช้มาแล้วไม่หยุดมือ...

ในนามของกรรมกร เราจึงขอถือโอกาส วิงวอนว่า ขอจงทรงเห็นมนุษย์ตาต่าๆ บ้างเถิด ถ้าจะทรงสละอำนาจชนิดนี้อันพระองค์เคยใช้ กรากกรำมาจนเหนื่อยเมื่อยล้าแล้ว...” (“อำนาจ เจ้า,” **กรรมกร** 27 มกราคม 2465: 4)

นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้มี การกระจายอำนาจการปกครองออกจากพระมหากษัตริย์

“...เพราะเราได้สังเกตดูเหล่าอำมาตย์ราชเสวก ออกจะมีความประพฤติตัวเหลวไหล ผ่าฝืน กฎข้อบังคับแห่งความยุติธรรมอยู่มาก กล่าวคือ ทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือทำความทุกข์ให้ แก่ทวยนาครพากันเดือดร้อนแค้นเคือง...โรค มหาอุบาทว์จัญไรของอำมาตย์ราชเสวกผู้กระทำการทุจริตนี้ เราได้ตริกตรองมองหาวิธีแก้ไข เพื่อจะกำจัดอ้ายโรคจัญไรนี้...เรายังเห็นว่าพอมจะมีทางบำบัดปิดเป่าให้เบาบางลงได้บ้างตามความ เห็นของเราดังนี้ คือ

๑. ขอให้รัฐบาลจัดการตั้งสภาสอดส่อง ความประพฤติของข้าราชการ เพื่อให้รู้ว่าข้าราชการมีความประพฤติดีหรือชั่วอย่างไร? ตลอดจน การดูแลทุกข์สุขของราษฎรด้วย

๒. เมื่อจัดตั้งสภาแล้วขอให้วางระเบียบ ข้อบังคับของสภาให้กวัดขันลงโทษให้หนักที่สุดในเมื่อเจ้าหน้าที่แห่งสภาเองได้ประพฤติตนไม่ สมควร ...

๓. สภานายกหรือผู้ที่ทำงานในสภา ควรเลือกเฟ้นจัดหาผู้ที่ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อ ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์จริงๆ ไม่เป็นผู้ประกอบไปด้วย มุขโกละเห็นหน้า บุคคล เมื่อใครทำผิดแล้วต้องจัดการตามข้อ บังคับ และอำนาจของสภาได้ทั้งสิ้น ไม่เลือกว่า เจ้านายใหญ่โตเพียงไร...” (“สภาสอดส่องราชการ สยาม,” **กรรมกร** 31 มีนาคม 2465: 132 - 133)

บทความเรื่องนี้ “กรรมกร” เขียนติดต่อกันอยู่ หลายวัน

การดำเนินการของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ของ คนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

บทบาทของหนังสือพิมพ์คนไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต โดยเฉพาะการวิพากษ์วิจารณ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างความไม่พอใจพระราชหฤทัยเป็นอันมาก เจ้าพระยามรราชได้มีหนังสือกราบทูลเสนอแนวทางการแก้ไขโดยใช้วิธีการขอร้องไปยังสถานทูตประเทศต่างๆ ให้ถอนคนของเขาออกจากการรับจ้างหนังสือพิมพ์ไทย เพื่อให้หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ต้องกลับมาอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายไทย

“...หนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวเสียตลิ่งถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โดยมากเป็นหนังสือพิมพ์ที่อุบัตินั้นใหม่ๆ โดยไม่มีแก่นสาร หนังสือพวกนี้มักอาศัยใช้คนต่างประเทศที่อยู่นอกอำนาจศาล เช่น คนบังคับฮอลันดา ยี่ปุ่นเข้าเป็นโล่ที่กำบังแล้ว และมีผู้สนับสนุนอยู่ข้างหลังโล่ที่ไม่เปิดเผย...

...พระยาเทพวิฑูร (อธิบดีกรมอัยการในขณะนั้น - ผู้เขียน) มีความเห็นเห็นว่าเพียงแต่จะใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องปราบปรามนั้น หาเป็นการเพียงพอไม่...ถ้าคิดถึงความสงบแล้วก็หวังเอาเป็นแน่ไม่ได้ดียิ่งไปกว่า ถ้าจะจัดการได้ด้วยคามตกลงของสถานทูตหรือกงสุลแห่งชาตินั้นๆ...เพราะหนังสือพิมพ์ที่เสียตลิ่งกระเทือนอยู่โดยปรกติก็มีหนังสือพิมพ์กรรมกร ซึ่งเดิมคนยี่ปุ่นเป็นโล่กับหนังสือพิมพ์พิฆาฏตอร์ปิโด คนบังคับฮอลันดาเป็นโล่ แต่คนยี่ปุ่นที่เป็นโล่อยู่นั้นเป็นอันหมดภาระไปแล้ว เพราะข้าพระพุทธเจ้าได้พบกับทูตยี่ปุ่นแลได้พูดกันถึงเหตุนี้...ทูตยี่ปุ่นก็เห็นใจว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่คนยี่ปุ่นกระทำอย่างไม่ตรงไปตรงมา ยังคง

เหลือแต่คนบังคับฮอลันดาซึ่งเป็นโล่ของหนังสือพิมพ์พิฆาฏตอร์ปิโดแล้ว แลยังมีแขกบังคับฮอลันดาอีกคนหนึ่งมารับสรวมเป็นโล่หนังสือพิมพ์กรรมกร ต่อจากคนยี่ปุ่นนั้นมาอีกจนเวลานี้...ในชั้นนี้จะควรทำไปด้วยถานอัยยาศรียในระหว่างเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยกับทูตฮอลันดาให้เห็นเหตุโดยเฉพาะก่อน...” (ทจช. ร.6 บ.13/58, จดหมายกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (17 กรกฎาคม 2466))

นอกจากจะขอความร่วมมือไปยังสถานทูตประเทศต่างๆ ให้ช่วยจัดการทำให้คนในบังคับของเขาถอนชื่อออกจากการเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ บรรณธิการ และเจ้าของโรงพิมพ์แล้ว ทางราชการไทยได้ขอหลักการสำหรับบุคคลในบังคับต่างชาติที่อยู่นอกอำนาจศาล โดยให้ยื่นคำร้องขอเกี่ยวกับการพิมพ์ไปที่สถานกงสุลของประเทศตน

จากวิธีการของรัฐบาล ทำให้คนในบังคับต่างชาติที่อยู่นอกอำนาจศาลต้องถอนตัวออกจากการเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณธิการ มีผลทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับหยุดออกจำหน่าย และหนังสือพิมพ์บางฉบับต้องเปลี่ยนเจ้าของและบรรณธิการหลายครั้ง เช่น หนังสือพิมพ์กรรมกร จากเดิม นายอหัด บินฮัตตี มอฮามัดนาร์ คนในบังคับฮอลันดา เป็นเจ้าของและบรรณธิการได้มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้คือ

20 กรกฎาคม พ.ศ. 2466 เปลี่ยนเจ้าของและบรรณธิการไปเป็น นายมุซอร์ คนในบังคับฝรั่งเศส

16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2466 เปลี่ยนเจ้าของและบรรณธิการเป็น นายอาลี แซกชาติในบังคับฮอลันดา

26 มิถุนายน พ.ศ. 2469 เปลี่ยนโรงพิมพ์จากโรงพิมพ์ชัยผล ไปพิมพ์ที่โรงพิมพ์บริบูรณ์อักษรกิจของนายหริ่ม มณีแดง (จ้างพิมพ์) (ทจช.ร.6 น.20/1/

123, รายชื่อหนังสือพิมพ์ที่ขอออก-กรรมกร (27 มกราคม 2465-26 มิถุนายน 2469))

ในที่สุดนายถวัลย์ ฤทธิเดช (นายถวัลย์ ฤทธิเดช เป็นเลขานุการสมาคมกรรมกรรกรรราง ซึ่งเป็นโจทก์ฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงหมิ่นประมาทกรรมกรรกรรราง เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2476 - ผู้เขียน) ก็เข้ามารับหน้าที่เป็นบรรณาธิการสำหรับโรงพิมพ์ชัยผล ซึ่งรับพิมพ์หนังสือพิมพ์ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เช่น กรรมกร พิฆาตธอร์ปิโดปราบอธรรม เป็นต้น หลังจากที่ถอนชื่อคนในบังคับต่างชาตินี้ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแล้ว นายถวัลย์ ฤทธิเดช ก็รับหน้าที่เป็นผู้จัดการโรงพิมพ์ (“หนังสือพิมพ์กรรมกรและأيไม่โรงพิมพ์ชัยผล,” **มอนิ่งโพสต์** 9 มิถุนายน 2467: 1)

จากบทเรียนที่หนังสือพิมพ์บางฉบับว่าจ้างบุคคลในบังคับต่างชาตินี้อยู่นอกอำนาจศาลสยามมาเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการ และการสอบสวนภายหลังพบว่าบางคนนั้นไม่มีความรู้ภาษาไทย ดังนั้นจึงมองเห็นข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการ ว่าใครก็ได้สามารถเป็นบรรณาธิการหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ เพราะเพียงแต่ไม่แจ้งต่อกระทรวงมหาดไทย เท่านั้น ไม่มีการสอบสวนว่าบุคคลนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ ดังนั้นเพื่อแก้ไขข้ออ่อนของพระราชบัญญัติดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยจึงประกาศใช้กฎหมายใหม่เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2467 คือ ต่อไปนี้ให้บุคคลที่ต้องการเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ยื่นเรื่องมาขอออกหนังสือพิมพ์ต้องแสดงหลักฐานต่างๆ ดังนี้ เจ้าของหนังสือพิมพ์ต้องแสดงหลักทรัพย์ ส่วนบรรณาธิการต้องแจ้งประวัติการศึกษา (“เรื่องของเด็ก ส. รจนา,” **มอนิ่งโพสต์** 16 มิถุนายน 2467: 9) และเจ้าหน้าที่มีอำนาจไม่อนุญาตสำหรับบุคคลที่ไม่เหมาะสม ดังที่ปรากฏว่ามีกรณีไม่อนุญาตแก่บุคคลบางคน เช่น

นายถวัลย์ ฤทธิเดช ซึ่งยื่นขออนุญาตออกหนังสือพิมพ์ “ราษฎร” ในฐานะเป็นเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้จัดการ

“...เวลานี้เข้าห้องแถวชั้นเดียวอยู่ มีเครื่องใช้สรวายเช่น ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ ราคา รวมประมาณ 100 บาท ว่ามีที่ดินที่จังหวัดสมุทรสงคราม โดยได้มรดกจากปู่ แลได้ยกให้บิดามารดาทำกินอยู่ ในเวลานี้ ตามหลักถาดแลความประพฤติที่เจ้าหน้าที่สอบสวนได้ความมาดังนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าการออกหนังสือพิมพ์นั้นไม่เป็นคนที่มีความสามารถอย่างนายถวัลย์ ฤทธิเดช จะทำการทั้ง 3 หน้าที่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองแลสาธารณชนได้เลย...” (พจน.ร.7 ม. 26.1 หนังสือสมุหพระนครบาล กราบเรียนเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย (2 ธันวาคม 2467))

จากการดำเนินการของรัฐบาลครั้งนี้ ทำให้ในที่สุดคนไทยต้องเข้ามารับหน้าที่เป็นเจ้าของหรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ และทำให้หนังสือพิมพ์ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายไทย และไม่สามารถแสดงบทบาทอย่างที่เคยทำได้

การว่าจ้างชาวต่างประเทศที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ให้มาเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ เจ้าของหนังสือพิมพ์ และบรรณาธิการ เพื่อไม่ต้องขึ้นกับกฎหมายไทยนั้น หนังสือพิมพ์ไทยเหล่านี้ได้ใช้โอกาสนี้แสดงบทบาททางการเมืองหลายประการ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายไทยซึ่งไม่กล้าที่จะกระทำเช่นนั้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตยังวิพากษ์วิจารณ์ ข้อบกพร่องและความล้มเหลวของการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยเสนอความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา และระบุชื่อบุคคล ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนพบ

ว่าหนังสือพิมพ์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายไทยจะเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้แบบนัยยะ และไม่ระบุชื่อบุคคล ซึ่งอาจทำให้ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ ในประเด็นบทบาทในการเสนอแนวความคิดเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

มีคำถามเกิดขึ้นมากมายภายหลังการศึกษาเรื่องนี้ อาทิ ใครเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังหนังสือพิมพ์เหล่านี้ เบื้องหลังของนายถวัติ ฤทธิเดช นั้นมีใครยินยอมหรือไม่ หรือเหตุการณ์ครั้งนี้คือความหาญกล้าลุกขึ้นมาท้าทายอำนาจรัฐของนักหนังสือพิมพ์สามัญชน

การพยายามที่จะค้นหาคำตอบเหล่านี้เป็นเรื่องยากมาก

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยในอดีตมีข้อนำเสนอสังสัยบางประการ เมื่อนำแนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันไปพิเคราะห์ นั่นคือ เรื่องความเป็นกลางและความถูกต้องของข้อมูล อย่างไรก็ตามเมื่อได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ก็จะพบว่าในยุคแรกๆ ของหนังสือพิมพ์ในประเทศนั้นเองก็มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องความเป็นกลางจากคนรุ่นหลังเช่นเดียวกัน

การปรากฏตัวของหนังสือพิมพ์ไทยที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ แต่ได้สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และมีได้จำกัดบทบาทอยู่เพียงในหมู่คนชั้นสูง ถึงแม้ว่าไม่อาจจะยืนยันได้ว่าข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์เหล่านี้เป็นเรื่องจริงทั้งหมดก็ตาม

บรรณานุกรม

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์, **หนังสือที่ระลึกงานเปิดพระบรมราชะประถรรศน์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**, 2537.

สถิตย์ เสมานิล, **วิสาสะ เล่ม 2 (ว่าด้วยหนังสือพิมพ์ไทย ยุครัชกาลที่ 5, 6, 7)** กรุงเทพมหานคร: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514
รัตนา เมฆนันท์ไพจิฐ, “การเมืองกับกฎหมายการพิมพ์ (พ.ศ. 2453-87)” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.